

KÖK DEĞERLERİN AKTARIMINDA ALEVİLİK-BEKTAŞİLİĞİN YERİ VE ÖNEMİ

THE ROLE AND IMPORTANCE OF ALEVISM-BEKTASHISM IN THE TRANSMISSION OF CORE VALUES

YAKUP YILDIZ*

Sorumlu Yazar

İSMAİL SEFA BİTİRMİŞ**

Öz

Değerler, bireylerin toplumsal uyumunu, kültürel aidiyetlerini, ahlaki gelişimini ve kimlik oluşumunu doğrudan etkileyen temel unsurlar olarak kabul edilir. Çağlara ve toplumlara göre farklılıklar gösterse de, her toplumun kendine özgü değer yargıları ve bunların üzerine bina edilen bir değerler sistemi söz konusudur. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2017 yılında güncellenen öğretim programlarında Türk milletinin tarihsel ve kültürel temellerine dayalı olarak, bireyin kişisel gelişimiyle toplumsal bütünlüğü bir araya getiren bazı ortak etik ilkeler belirlemiştir. Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak sıralanan bu “kök değerler” eğitim süreçlerini yaşantı yoluyla içselleştirilmesi gereken davranış örüntüleri olarak ele almaktadır. Belirlenen değerler bu çerçevede güncellenen müfredatların ana odağına yerleştirilmiş ve tüm öğretim düzeylerinde uygulamaya konulmuştur.

Değerlerin etkili bir şekilde öğretilmesi ve gelecek nesillere aktarılabilmesi teorik bilgi aktarımının yanı sıra, bu değerlerin toplumun tarihî ve kültürel kaynaklarıyla ilişkilendirilmesiyle mümkündür. Alevilik-Bektaşılık Anadolu ve Türk kültürünün hem önemli bir unsuru, hem de ulusal ve evrensel değerleri bünyesinde taşıyan bir inanç ve yaşam biçimidir. Alevi klasikleri ve ilgili literatür, özellikle de Hacı Bektaş Veli'nin özgün metinleri, güncel felsefi ve etik değerlerle doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenen on kök değerinin Alevilik-Bektaşılık öğretisi ve ilgili literatürdeki karşılıklarını incelemekte, bu değerlerin yerli ve kültürel kaynaklarla ilişkisini kurmaktadır. Nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak gerçekleştirilen çalışmada kavramsal ve yorumlayıcı bir yöntem kullanılmış ve Alevi-Bektaşî klasik metinlerinde yer alan kavramlar MEB'in belirlediği kök değerlerle ilişkili olarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Bektaşılık, Değerler eğitimi, Kök değerler, MEB müfredatı.

Araştırma Makalesi / Künye: YILDIZ, Yakup, BİTİRMİŞ, İsmail Sefa. “Kök Değerlerin Aktarımında Alevilik-Bektaşılığın Yeri ve Önemi”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 116 (Aralık 2025), s. 611-627.

* Doç. Dr., İnönü Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fak./Felsefe Bölümü, E-mail: yakup.yildiz@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7675-5117

** Arş. Gör., İnönü Üniversitesi/Alevilik Araştırmaları Enstitüsü, E-mail: sefa.bitirmis@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9033-9689

Abstract

Values are considered fundamental elements that directly influence individuals' social cohesion, cultural affiliation, moral development, and identity formation. While these values vary across eras and societies, each society has its own unique set of values and a value system built upon them. In its 2017 updated curriculum, the Ministry of National Education (MEB) identified several common ethical principles, based on the historical and cultural foundations of the Turkish nation, that combine individual personal development with social integrity. These 'core values', listed as justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, and helpfulness, are considered behavioral patterns that must be internalized through experience in educational processes. These identified values have been placed at the core of the updated curricula and implemented at all educational levels.

Effectively teaching values and transmitting them to future generations is possible not only through the transfer of theoretical knowledge but also through linking these values to the historical and cultural resources of society. Alevism-Bektashism is both an important element of Anatolian and Turkish culture, and a belief and way of life that embodies national and universal values. Alevi classics and related literature, especially the original texts of Hacı Bektaş Veli, are directly related to current philosophical and ethical values. This study examines the ten core values identified by the Ministry of National Education (MEB) and their counterparts in Alevism-Bektashism doctrine and related literature, and establishes the relationship between these values and local and cultural sources. This study, based on a qualitative research approach, employed a conceptual and interpretive method, analyzing concepts found in Alevi-Bektashi classic texts in relation to the core values identified by the MEB.

Key Words: Alevism, Bektashism, Values education, Core values, MEB curriculum.

Giriş

Toplumların kültürel devamlılığında ve sosyal normların oluşmasında değerler eğitimi önemli bir role sahiptir. Değerler, bireylerin toplumsal uyumunu, kültürel aidiyetlerini, ahlaki gelişimini ve kimlik oluşumunu doğrudan etkileyen temel unsurlar olarak kabul edilir. Çağlara ve toplumlara göre farklılıklar gösterse de, her toplumun kendine özgü değer yargıları ve bunların üzerine bina edilen bir değerler sistemi vardır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Türk eğitim politikalarını belirlerken yalnızca akademik bilgi ve becerilerin kazandırılmasını değil, aynı zamanda ahlaki, toplumsal ve kültürel açıdan donanımlı bireyler yetiştirmeyi de hedeflemektedir. Bu kapsamda 2017 yılında öğretim programlarında bir müfredat güncellemesine giden MEB "kök değerler" yaklaşımı etrafında, evrensel ve ulusal boyutları olan 'on kök değer' belirleyerek değerler eğitiminin kapsamını somutlaştırmıştır. Bu değerler aynı zamanda Türk milletinin tarihsel, kültürel ve manevi birikiminden beslenen, bireyin ve toplumun bütünlüğünü sağlayan temel etik ilkeleri ifade eder. MEB, eğitim sürecinde bu değerleri aktarılacak bir bilgi olmaktan öte, yaşantıya dönüştürülmesi gereken davranış örüntüleri olarak görmektedir. Bu bakımdan kök değerler, ders içeriğinden öğretim yöntemine, ölçme değerlendirmeden okul iklimine kadar eğitim programlarının her alanına yön verecek bir çerçeve sunar.

Değerlerin etkili bir şekilde gelecek nesillere aktarılabilmesi teorik bilgi aktarımının yanı sıra, bu değerlerin toplumun tarihi ve kültürel kaynaklarıyla ilişkilendirilmesine bağlıdır. Değerler eğitime ilişkin müfredat yerli ve kültürel unsurlarla desteklendiği ölçüde öğrencilerin kültürel aidiyet bilincini güçlendirecek, onların ulusal ve evrensel değerleri daha etkili bir biçimde içselleştirmelerine katkı sağlayacaktır. Anadolu coğrafyasında farklı inanç ve kültür gelenekleri iç içe yaşamış,

bu durum değer aktarımında zengin ve çok yönlü bir yapı ortaya çıkarmıştır. Farklı dinî ve tasavvufî gelenekler, değerlerin korunması ve yaşatılması noktasında tarih boyunca güçlü bir toplumsal hafıza ve süreklilikler oluşturmuştur. Bu kapsamda Alevilik-Bektaşilik tarihsel kökenleri ve felsefî derinliği bakımından Anadolu'nun en köklü inanç ve düşünce geleneklerinden biri olduğu gibi değerlerin aktarımı ve ilişkilendirme sürecinde de önemli bir potansiyele sahiptir.

Güçlü bir sözlü kültür ve edebiyatı bünyesinde barındıran Alevilik-Bektaşilik, doğrudan ve dolaylı olarak asırlar boyunca değerlerin aktarımı ve yaşatılmasında mihenk taşı olmuştur. Özellikle Hacı Bektaş Veli'nin eserlerinde, MEB tarafından belirlenen kök değerlere doğrudan ya da dolaylı bir biçimde atıflar olduğu görülmektedir. Alevilik-Bektaşilikte eşitlik, adalet, sevgi, hoşgörü, dayanışma ve paylaşım gibi değerler hem bireysel hem de toplumsal yaşamda önemli bir işlev görmektedir. Kök değerler Alevilik-Bektaşiliğin dinî kurumları içerisinde vücut bulmuştur. 'Eline, diline, beline sahip ol' ilkesi, insan sevgisi, insan-ı kâmil olma, rıza ve hoşgörü anlayışı, musahiplik, düşkünlük, lokma paylaşımı ve cem erkânı gibi uygulamalara baktığımızda, Alevilik-Bektaşilik öğretisinin MEB tarafından belirlenen kök değerlerle büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada MEB'in belirlediği kök değerlerin Alevilik-Bektaşilik öğretisindeki karşılıkları kavramsal ve betimleyici bir şekilde incelenecek, bu kapsamda Alevi-Bektaşî klasik metinleri, deyiş, nefes ve menkıbelerden yararlanılarak ilgili literatürde ortaya çıkan değerler tarihsel ve kültürel bir çerçeve içerisinde ortaya konacaktır.

1. MEB'in Kök Değer Yaklaşımı ve Kültürel Kaynakların Rolü

Değer kavramı 'kişinin davranış, duygu ve düşüncelerini yönlendiren, güzellik, kıymet ve iyilik standartları' olarak tanımlanmaktadır (Kaymakcan, 15 Ağustos 2025). Sözlük anlamı itibarıyla bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık; fehmet, kadir, kıymet anlamlarına gelmektedir. Aynı zamanda alt anlamlarından biri olarak bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü ifade etmektedir (*TDK Güncel Türkçe Sözlük*, 28 Temmuz 2025). İdeal bir yaşam biçimi çerçevesinde oluşturulan değerler alanı etik ve estetik bir dizgeye sahiptir. Bu dizgede belirli bir ilke ve dünya görüşüne göre düzenlenmiş düşünceler, bilgiler ve öğretilerin bütünü toplumsal olarak iyi, doğru ve güzeli tesis etmek üzere kurgulanmaktadır.

Değer kavramı somut bir yapı arz etmediği için kavrama ilişkin farklı disiplinlerde çeşitli tanımlamalar görmek mümkündür. Değer, bireylerin herhangi bir kişi, olay ya da durum karşısında ortaya koyduğu duyarlıkları ifade eder. İnsani, ahlaki, kültürel, ulusal ya da evrensel boyutlarda oluşabilen bu duyarlıkların benimsenmesi ve içselleştirilmesi süreci ise değerler eğitiminin özünü oluşturmaktadır (Yaman, 2012, 16). Schwartz ise (1994, 21), değerleri bir kişinin ya da diğer sosyal varlıkların yaşamı boyunca yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden, önem derecesi değişen, arzu edilen durumsal hedefler olarak tanımlamaktadır. Değerler, tavırları şekillendiren, davranışlara kılavuzluk eden ve kişinin uğrunda mücadele etmesi için ona iç veya dış motivasyon sağlayarak duyguları yönlendiren unsurları ifade eder. Değer, nesne, kişi, olay, eylem vb. durumların, iyi-kötü, güzel-çirkin veya doğru-yanlış oluşuna ilişkin kullanılan ölçüttür (Dilmaç, 28 Temmuz 2025). Dolayısıyla değerlerin insan davranışlarına rehberlik ve kaynaklık ettiği; değerler eğitiminin ise bireylere istendik davranışları kazandırma noktasında çocukluktan başlayarak hayat boyu devam eden bir süreç olduğu söylenebilir. Her toplum değerleri kendi kültürel ve inançsal yapısına

göre yorumlasa da, özü itibariyle değerler insanın onur ve haysiyetini korumayı, toplumsal uzlaşa, barış ve dayanışmayı sağlamayı amaçlamaktadır.

Değerler eğitimi bireylerin kişiliklerini, tutum ve davranışlarını etkilemesi ve sağlıklı bir toplumsal yapının kurulması ve sürdürülmesi açısından fevkalade önemlidir, bu sebeple genç nesillerin yetiştirilmesinde değerler eğitimine özel bir önem atfedilmesi gerekir. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda (1973, md. 2) Türk millî eğitiminin amaçları arasında “Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan ...” yurttaşlar yetiştirmek ibaresi yer almaktadır. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı, 2017 yılında yenilenen öğretim programlarıyla birlikte değerler eğitimine özel bir önem atfederek on kök değer belirlemiştir. Belirlenen kök değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik şeklinde sıralanmaktadır. Bu kök değerler bireylerin ahlaki gelişimini desteklemek, toplumsal dayanışmayı güçlendirmek, millî ve manevi aidiyet bilincini geliştirmek amacıyla tüm öğretim düzeylerinde ders müfredatı içerisine yerleştirilmiştir. Ayrıca içeriğinde sınıf içi, okul içi, okul dışı ve aile ile irtibatlı etkinliklerin yer aldığı *Değerler Eğitimi Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı* 2022 yılında MEB tarafından yayımlanmıştır.

MEB'in kök değerleri, Türk eğitim sistemine ahlaki, kültürel ve felsefî bir derinlik kazandıran temel ilkeler olarak görülmelidir. Bu değerler, bireyi sadece bilgi sahibi değil, erdemli ve sorumluluk sahibi bir yurttaş haline getirmeyi amaçlar. Dolayısıyla kök değerler, 21. yüzyılın hızlı değişim ortamında, bireyin kimlik, aidiyet ve anlam arayışına etik bir yön verir. Eğitim sisteminde bu değerlerin sürdürülebilir biçimde işlenmesi, hem toplumsal barışın hem de kültürel sürekliliğin teminatıdır. Ancak bu değerlerin kolektif bellek ile irtibatlandırılması ve içselleştirmesi doğru araçların seçilmesine bağlıdır.

Değerlerin içselleştirilebilmesi teorik anlatım yanında kültürel ortam ve yaşantılarla deneyimlenebilecek somut ya da soyut örneklendirmelere bağlıdır. Zira değerler eğitimi bilgi, duygu, düşünce ve davranış düzeyinde toplumun önemli unsurlarıyla ilişkilendirilerek zenginleştirilmelidir. Toplumun kolektif belleği kültürel tarihimizde yer eden kurucu metinler, kurucu fikirler ve kurucu şahsiyetlerle diri kalmayı başaracaktır. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu, taşıdığı irfan geleneği ile kültürel kaynaklar açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Anadolu irfanı olarak nitelendirilen bu olgunun merkezinde, MEB'in belirlediği kök değerlere koşut olarak, sevgi, bilgelik, adalet, hoşgörü ve paylaşım gibi değerler yer almaktadır. Bu noktadan hareketle kültürel ve inançsal kaynakların değerler eğitimine entegre edilmesi, hem değerlerin etkin bir şekilde aktarılmasına katkıda bulunacak hem de öğrencilerin kendi kültürel mirasını tanımasına imkân verecektir.

Değerlerin kuşaktan kuşağa aktarımı kültürel devamlılık açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu aktarım genellikle aile, eğitim kurumları, toplumsal yapılar ve inanç gelenekleri aracılığıyla gerçekleşir. İnanç sistemleri toplumsal kimliğin korunması ve kolektif belleğin sürdürülmesi açısından temel bir mekanizma işlevi görmekte; dinî törenler, ritüeller, sözlü anlatılar ve eğitsel süreçler aracılığıyla değerlerin kuşaktan kuşağa aktarımı sağlanmaktadır. Hoca Ahmed Yesevî'den Hacı Bektaş Veli'ye, Niyâzî-i Mısıri'den Şeyh Galib'e ve belki Neşet Ertaş'a kadar uzanan bu güçlü mirasın MEB'in belirlediği kök değerler vasıtasıyla sürdürülebilirliği sağlanabilir.

2. MEB'in Kök Değerleri Açısından Alevilik-Bektaşılık Literatürüne Bakış

Toplumsal ve kültürel sürekliliğin sağlanması ve değerlerin aktarılmasında Alevilik-Bektaşılığın özel bir yeri ve önemi vardır. Alevilik ve Bektaşılığın gerek yazılı kaynakları, gerekse sözlü kültürü ve dinî pratikleri kök değerlerin aktarımında başat bir rol üstlenmektedir. Alevilik-Bektaşılık özelinde kültürel ve manevi aktarım süreci ocak sistemi, dede-talip ilişkisi, cem erkânları, nefesler, deyişler ve menkıbeler aracılığıyla sürdürülmektedir. Böylece değerler içselleştirilerek bireylerin günlük yaşamlarında somut bir biçimde karşılık bulmaktadır.

Alevilik-Bektaşılık, kökleri Orta Asya'dan Anadolu'ya ve Balkanlara kadar uzanan zengin tarihsel ve kültürel mirası içine alır. Bu gelenek İslam'ın tasavvufi yorumları ile eski Türk inanç sistemlerinin sentezi olarak ortaya çıkmış ve zamanla Anadolu'nun toplumsal, siyasal ve kültürel yapısında belirleyici bir rol üstlenmiştir. Özellikle 11. yüzyıldan itibaren Horasan, Maverâünnehir gibi bölgelerden Anadolu'ya gelen yarı göçebe Türkmen topluluklarının, İslam'ın zahiri kuralları yerine bâtını yorumlarına yönelmesi Alevilik-Bektaşılığın şekillenmesinde önemli bir etken olmuştur. Bu anlayış içerisinde yetişen ozanlar, âşıklar, dervişler, halifeler gerek sözlü kültür gerekse yazılı kaynaklar aracılığıyla öğretilerini halka aktarma çabasına girişmişlerdir. Bu bağlamda Alevilik-Bektaşılık toplumsal ve ahlaki düzenin korunması ve değerlerin genç kuşaklara aktarımında önemli işlevler üstlenmiştir.

MEB'in belirlediği kök değerlere bakıldığında, bu değerlerin Alevi-Bektaşî yazılı kaynaklarında, sözlü kültüründe ve dinî pratiklerinde çok canlı bir şekilde karşılık bulunduğu görülmektedir. Bu yolun kurucuları ve uluları olarak görülen Hacı Bektaş Veli, Pir Sultan Abdal vb. şahsiyetlerin eserlerinde kök değerleri içeren temalar sıkça yer almaktadır. Aşağıda MEB tarafından belirlenen on kök değer, Alevi-Bektaşî kaynaklarındaki karşılıkları ve örnekleriyle birlikte açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. Adalet

Adalet, bireyler arası ilişkilerin ve toplumsal düzenin temelini oluşturan en önemli değerlerden biridir. TDK'da "hak ve hukuka uygunluk", "hakkı gözetme", "herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme" şeklinde tanımlanmaktadır (*TDK Güncel Türkçe Sözlük*, 28 Temmuz 2025). Adalet, bir şeyi hakkıyla yerine getirmek, hüküm ve davranışlarda tarafsız ve ilkeli bir biçimde eşitliği gözetmektir. Diğer bir deyişle, adalet tüm canlılara karşı saygı ve sevginin gözetilmesi, hak dağıtımı ve paylaşımında insafli bir yolun izlenmesidir (Hökelekli, 2013, 75). Adil bir kişi kendi haklarını korurken başkalarının haklarına da saygı gösterir. Adalet kültürü içselleştirildikçe kişiler haksızlıklar karşısında daha duyarlı, hakkaniyetli ve insaf sahibi yurttaşlar hâline gelir. Toplumda güven, barış ve aidiyet duygusu da bu sayede güçlenir. Adaletin tesis edilmediği toplumlarda ise insanlar arasında güven duygusu zayıflar, sosyal bağlar çözülür ve kutuplaşmalar artar.

Alevi-Bektaşî erkânı ve yazılı kaynaklarında adalet kavramına çokça atıfta bulunulur. Hacı Bektaş Veli'nin *Makâlât* isimli eserinde hakikat kapısının ikinci makamında zikredilen yetmiş iki milleti ayıplamamak ya da yetmiş iki millete bir nazarla bakmak düsturu yukarıdaki tanımlamaları özetler mahiyettedir (Yılmaz vd., 2015, 78). Yine Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen güzel sözlerden 'Adalet her işte Hakk'ı bilmektir' ibaresi adaletin Tanrı'yı bilmekle eşdeğer olduğunu ima eder. Tasavvufi literatürde halk içinde Hakk ile olmak ve Hakka ulaşmak için adaletli olmak gerektiği özellikle vurgulanır. Hacı Bektaş Veli *Fevâid*'de "dört şey olmadan dört şey nasip olmaz" diyerek adalet kavramının altını çizer ve "adalet olmadan padişahlık

yapılamayacağı”nı ifade eder (Altınok, 2010, 89). Benzer bir tavsiye Hz. Ali'nin Mısır'a vali tayin ettiği Mâlik b. el-Hâris el-Eşter'e yazdığı emirnamede de görülür. Hz. Ali Mâlik b. el-Hâris el-Eşter'e şöyle seslenir: “Raiyye için kalbinde muhabbet, merhamet duyguları, lütuf meyilleri besle. Sakın bîçarelerin başına kendilerini yutmayı ganîmet bilen yırtıcı bir canavar kesilme! Çünkü bunlar iki sınıftır: Ya dinde kardeşin ya hilkatte bir eşin” (Ersoy, 2022, 8). Bu sözler adaletin tanımında da belirtildiği gibi, hakka ve hukuka riayet etmeyi, hakkı gözetmeyi, yönetilenlere karşı hoşgörülü olmayı, yani adil bir yönetimi işaret eder. Alevi-Bektaşî erkânı açısından bakıldığında, cemlerde icra edilen görgü cemi uygulaması ve rızalık alma, bireysel ve toplumsal rızanın gözetilmesine, herkesin hakkına razı olmasına, kısaca adaletli olmaya odaklanır. Cemde lokmalar dağıtıldıktan sonra dedenin taliplere hitaben ‘Elimde yok kantar ile terazi / Herkes hakkına oldu mu razı’ şeklindeki ifadesi adalete yapılan vurgunun en güzel ve somut örneklerinden biridir.

Aynı şekilde Alevi-Bektaşî yazılı kaynaklarından *Erkânâme 1* isimli tasavvuf risalesinde tarikat ehlini bilgilendirme babında, kırk kişilik bir meclise kırk elma gelirse taksim edilirken herkese bir elma; yirmi elma gelirse yarım elma verilmesi gerektiği ifade edilerek paylaşmanın ve bölüşmenin metoduna dikkat çekilir (Kaplan, 2014, 70). Fuzûlî'nin *Hadikatü's-Sü'eda* adlı eserinde geçen şu dizeler ise yapılacak işlerin düzgün ve dengeli yürüyebilmesinin adaletle bağlı olduğuna işaret eder: *Umûra mertebe-i adldür tavassut-i hâl / Udül mücib-i ifrât ü bâ'is-i tefrit* (Güngör, 1987, 343). Pir-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevî ise hikmetli sözlerinde ‘*Kâdi, imâm olanlar; haksız dâvâ eyleyenler / O eşek gibi olarak yük altında kalmışlar.*’ (Bice, 2017, 209) diyerek adaletten şaşılmasını gerektiğini ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Alevilikteki düşkünlük kurumu taliplerin doğruluktan ve adaletten sapmasını önlemek üzere gerektiğinde yaptırım uygulayan bir toplumsal kontrol mekanizması olarak işlev görmektedir. Zira yolun gereklerini yerine getirmeyen, emir ve yasaklarına uymayan kişiler dede huzurunda düşkün ilan edilerek toplumdan dışlanmaktadır. Bu uygulama doğal olarak toplum içinde adalet duygusunun tesis edilmesi açısından belirleyici olmaktadır.

2.2. Dostluk

Farsça'da seven, sevgili, yâr anlamındaki dost kelimesinden gelen dostluk İslami literatürde sadakat, uhuvvet, meveddet, sohbet gibi değişik kelimelerle ifade edilmiş, ayrıca velî ve refik kelimeleri başka anlamları yanında dost anlamında da kullanılmıştır (Çağrı, 14 Ağustos 2025). Dostluk, kişiler arasında karşılıklı güven, samimiyet, sadakat ve dayanışma ilişkisini ifade eder. Dostluğu genel olarak duygusal, ahlaki ve sosyal olmak üzere üç boyutta değerlendirebiliriz. Dostluk duygusal açıdan empati, sevgi ve bağlılık hissini kuvvetlendirirken, ahlaki boyutuyla sadakat, güvenilirlik ve doğruluğu; sosyal boyutuyla ise iş birliği, paylaşım ve yardımlaşma davranışlarını ifade eder.

Dostluk, toplumsal bütünlüğün duygusal zemini olarak görülür. Dostluk, toplumsal bağları güçlendirir; bireyin psikolojik iyi oluşunu artırır. Dostluk temelinde kurulan ilişkiler empati, paylaşım ve karşılıklı güvenin hâkim olduğu bir toplum kültürü yaratır. Dostluk duygusu gelişmiş bir toplumda insanlar birbirlerini rakip olarak görmek yerine onları hayatın yükünü beraber taşıyacakları, sevinci ve kederi paylaşacakları birer arkadaş olarak görür ve bu duygular etrafında kimlik ve aidiyet duygusu kazanır. Dostluk duygusu zayıf toplumlarda ise bireycilik, çıkarıcılık ve yabancılaşmanın öne çıktığı, insanların birbirini rakip ve düşman olarak gördüğü çokça vakidir. Tasavvuf

geleneğinde de derin anlamlar taşıyan dostluk, kişinin hem Hakk hem de halk ile kurduğu özel bağı ifade eder. Örneğin *Makâlât*'ta tarikat kapısına on birinci makam ilave edilerek şöyle ifade edilir: On birinci makam candır. O halde can cana değse, şevkle hareketine şaşılmaz. Çünkü ilahi nasiptir. Her kime değse belli olması gerekir (Yılmaz vd., 2015, 78). Dolayısıyla dostluk hem dinî hem de toplumsal normlar açısından büyük bir önem taşımaktadır.

İyi bir dost kişiyi doğru yola sevk ederken, kötü bir dost kişiyi yoldan saptırabilir. Eskiler bu sebeple ‘Önce refik, sonra tarîk’ ifadesini kullanırlar. Refik yoldaş demektir ve dost olmayanla refik olunmaz, yola çıkılmaz. Hacı Bektaş Veli'nin isminde yer alan Veli kelimesi dost demektir. Bakara Suresi 2/257'de yer alan “Allah inananların velisidir/dostudur” ifadesi Allah'ın bütün inananlara dost olduğunu belirtmektedir. Muhtemelen bu ayetten hareketle kendisine, Allah dostu anlamında Veli ismi verilmiştir (Kaplan, 2024, 28). Hacı Bektaş Veli dostluğun önemine binaen *Fevâid* adlı eserinde hâl ehli olan dervişlerle dostluk etmeyi bahtiyarlık sebebi saymıştır (Altınok, 2010, 91). Sözü edilen eserde her daim dost ile hemdem olma tavsiye edilir; dizeler şöyledir: *Dosttan bir nefes bile gafil olma, çünkü o, / Senin yokluğunda da varlığında da daima senindedir.* (Altınok, 2010, 107). Buna koşut olarak Hz. Ali'nin ‘Dost, sen yokken dostluk şartını yerine getiren kimsedir.’ sözü ve ‘Hayırlı kimselerle dost ol ki, onlardan olasın. Kötülük ehlinden uzak ol ki, onlardan olmayasın.’ tavsiyesi (Hatip, 2007, 184-185) dost olunacak kimsenin niteliğine işaret eder. *Nehc'ül Belâga*'da dostun dost ile olan hukukuna şöylece işaret edilir: ‘Dost, kardeşini üç halde korumadıkça tam dost olamaz: Düşkünlüğünde, kendisi bulunmadığı vakit, ölümünden sonra’ (Gölpınarlı, 2012, 413). Aynı şekilde *Erkânâme I* isimli risalede bir talibin hakları ve edebinden bahsedilirken kişinin kendi dengini bulup onunla dostluk kurması salık verilir (Kaplan, 2014, 29). Pir Sultan Abdal dostluğun kıymetine ve güzelliğine şu dizelerle işaret eder: *Alem çiçek olsa arı ben olsam / Dost dilinden tatlı bal bulamadım* (Özdemir, 2008, 235).

Görüldüğü üzere dostluk, bireylerin dünya ve ahiret mutluluğunu tesis etmede öncelenen unsurlar arasında yer almaktadır. Yesevî bu noktada sadece kişisel ilişkilerde değil, Allah dostu olmanın da önemine binâen *Nidâ gelir İlâhımdan: “dostum” dedi, / Bağrı yanıp, yaşını döküp, çok ağladı* (Bice, 2017, 313) şeklinde duygularını dile getirir. Alevilik içerisindeki en önemli dinî kurumlardan biri olan musahiplik geleneği de, kişinin dünyada başlayıp ahirette de devam edecek bir yol arkadaşı edinmesi anlamına gelmekte ve ömür boyu süren dostluk ve dayanışma ilişkisini temsil etmektedir. Yol kardeşliği ya da ahiret kardeşliği olarak da ifade edilen musahiplik, kan bağından öte sosyal bağların kurulmasına ve güçlü toplumsal temellerin inşa edilmesine vesile olmaktadır. Alevilikte iki kişinin maddi-manevi her şeyi paylaşmasını gerektiren musahiplik geleneği, dostluğun ve dayanışmanın temerküz ettiği en güzel örnekler arasında yer alır.

2.3. Dürüstlük

Dürüstlük, düşünce, söz ve davranış birliğini ifade eden ahlaki bir değerdir. Kişisel ve toplumsal ilişkilerin tümünde doğruluk, güvenilirlik ve şeffaflık ilkelerine göre hareket etmeyi gerektirir. Bu bağlamda, doğruluk ve dürüstlük kişinin inanç, niyet ve düşüncelerinde, söz, eylem ve davranışlarında hakikate, gerçeğe ve adalete uygun davranması şeklinde tanımlanır (Hökelekli, 2013, 163). Söz, eylem ve düşünceler arasındaki tutarlılık kişinin kendisine ve başkalarına karşı samimi olması, haksızlık etmemesi, yalan, aldatma ve ikiyüzlülükten uzak durması ile sağlanabilir.

Kişi bu değer sayesinde etik karar verme becerilerini güçlendirir. Dürüstlüğe bilişsel, davranışsal ve ahlaki boyutları açısından bakacak olursak; bilişsel açıdan gerçeğe bağlılık ve doğruluk arayışını, davranışsal açıdan söylem ve eylem tutarlılığını, ahlaki açıdan ise vicdan temelli bir karar sürecini ifade eder.

Toplumun ahlaki bütünlüğünün korunması, toplumsal uzlaşa ve güven kültürü dürüstlüğün bir değer olarak içselleştirilmesine bağlıdır. Dürüst kişiler, etik liderlik, hesap verebilirlik ve toplumsal güvenin sürdürücüleri olurlar. Bu açıdan dürüstlük tüm değerler için zemin teşkil eder. Zira dürüstlük olmadan öteki değerlerin (sevgi, saygı, adalet, sorumluluk vs.) sürdürülebilirliği güçtür. O halde denilebilir ki, dürüstlük tüm iyilik ve erdemlerin anahtarıdır.

Ahmed Yesevî kişinin her şeyden önce Allah'a karşı dürüst olması ve her işe bu şekilde başlanması gerektiğine şu sözlerle dile getirir: *Niyetini Allah'ına dürüst eyleyip, / Teveccühü azizlere eylemek gerek.* (Bice, 2017, 175). Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen sözlerden 'Eline, diline, beline sahip ol' ilkesi, farklı anlamlarda yorumlansa da bir bakıma dürüst olmanın gerekliliğini ortaya koyar. Benzer şekilde, dört kapı kırk makam öğretisinde hakikat kapısının dördüncü makamında kişinin dünya içinde yaratılmış her şeye güven vermesi ifadesi dürüst olmanın önemine dikkat çekmektedir (Yılmaz vd., 2015, 78). Pir Sultan Abdal ise dürüstlük ve doğruluk ile ilgili düşüncelerini şu dizelerde anlatır: *Bir kalleş yâr ile girme meydana / Erin ere doğru gerek kılıcı* (Özdemir, 2008, 187). *Erkânâme* l'de ise dervişlerin hiç yalan söylememesi, gıybet yapmaması, teccüss etmemesi ve ikrarına sadık olması gerektiği ifade edilerek dürüstlük kavramına vurgu yapılır (Kaplan, 2014, 165).

Bu minvalde Hz. Ali'ye atfedilen güzel sözler arasında, 'Doğruluğu, dürüstlüğü isteyen ve ona yönelen kimseye, zorluklar ve sıkıntılar kolay gelir' ve 'Doğru sözlülükten ayrılma, çünkü kim doğru konuşursa şanı yüce olur' ifadeleri yer almaktadır (Hatip, 2007, 112-113). Öte taraftan cemde dede huzurunda ikrar veren kişi dürüst olacağına ve yoldan sapmayacağına dair söz verir. Verdiği sözü yerine getirmede ise düşkünlük kurumu devreye girerek cezai yaptırım uygulanmaktadır. Bu uygulama da göstermektedir ki, Alevilik-Bektaşılık yolunda dürüstlük cemde merkezî bir yer işgal eder ve cemin en önemli rükünleri arasında yer alır.

2.4. Öz Denetim

Öz denetim, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını sorumluluk bilinciyle kontrol edebilme ve düzenleme yetisidir. Psikolojik açıdan 'öz düzenleme' kavramıyla ilişkilidir. TDK bu kavramı: "daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması; otokontrol" olarak tanımlamaktadır (*TDK Güncel Türkçe Sözlük*, 28 Temmuz 2025). Bu değer, bireyi dışsal kontrol yerine içsel bir motivasyonla yönlendirir; böylece özgür ama sorumlu bir kişilik gelişimini destekler. Öz denetim kavramına duygusal, davranışsal ve bilişsel açıdan bakacak olursak; duygusal açıdan öfke, korku ve stres yönetimini, davranışsal açıdan kural ve sorumluluk bilincini, bilişsel açıdan ise dikkat ve planlama becerisini geliştirir. Yüksek öz denetim, başarıyı ve sosyal uyumu artırır; davranışsal sorunları azaltır. Kendini yönetebilen kişi, toplumsal düzen, istikrar ve güven ortamının gönüllü taşıyıcısı olur.

Öz denetim tasavvuf literatüründe nefis terbiyesi ile ilişkilendirilebilir. Alevilik-Bektaşılık de dâhil olmak üzere, tüm tasavvufi oluşumlar saliklerini eğitmek ve onların öz denetim yahut otokontrol melekelerini geliştirebilmek için nefis terbiyesi adı altında çok katmanlı bir eğitim yöntemi uyguladılar. Bu yöntemin örneklerini Alevilik-

Bektaşilik içerisinde birçok sahada görmek mümkündür. Alevilikte, başta musahiplik ve düşkünlük kurumları olmak üzere bütün uygulamalar insan-ı kâmile ulaşmak için kişinin öz denetimini geliştirmeye odaklanır. Örneğin musahiplikte adeta insan insana zimmetlenmiştir ve musahip olanlar hem kendilerini hem de musahibini kontrol etmek durumundadır. Musahiplerden birinin yanlışı sadece kendini değil, muhatabı da etkileyeceğinden, düşkün ilan edilmemek için nefsinin, duygu ve davranışlarını denetlemek zorundadır. Aynı şekilde görgü cemlerinde de kişi iç muhasebesini yaparak dede huzurunda hesap vermek durumundadır.

Hacı Bektaş Veli'nin "dört kapı kırk makam" öğretisinde marifet kapısı makamları arasında aşırı isteklerin sınırlandırılması ve kişinin kendini bilmeye davet edilmesi tekâmül yolunda öz denetimin zorunlu olduğunu gösterir (Yılmaz vd., 2015, 78). Aynı metinlerde hadis-i şerifler ve kelâm-ı kibar kabilinden sözlerde 'Nefsini (kendini) bilen, Rabbini bilir.' ifadesi sıkça zikredilerek insanın kendi benliğini idrak etmesi sayesinde Rabbini tanıyabileceği ifade edilir. *Fevâid* isimli eserde de hırsın kölesi olmamak, nefse hâkim olmak, nefsin buyruklarından sakınmak ve nefsin esenliğini kaybetmemek bu minvalde tavsiye edilen öğütler arasındadır (Altınok, 2010, 105). *Erkânâme I'* de üç sünnet, yedi farz bölümünde "talibin kendine çekidüzen vermesi" yerine getirilmesi gereken üç sünnetten biridir (Kaplan, 2014, 82). Yine Pir Sultan Abdal nefis terbiyesi konusundaki düşüncelerini şu sözlerle dile getirir: *Nefsine cellat ol canına kıydır / Açılıns güllerin hem taze taze* (Özdemir, 2008, 184).

Bu ifadelerde de açıkça görüleceği gibi, nefsin terbiye etmek ve öz denetim sahibi olmak Alevilik-Bektaşilik tarihinde çokça öğütlenmektedir. Ayrıca toplum fertlerden oluştuğu için öz denetim sahibi kişilerin varlığı қошut olarak toplumsal yaşamın da düzene girmesi demektir. Hem yazılı kaynaklarda hem de musahiplik, düşkünlük, görgü cemi gibi dinî pratiklerde doğrudan ya da dolaylı olarak altı çizilen öz denetim, Alevilik-Bektaşilikte her talibin sahip olması gereken niteliklerdendir.

2.5. Sabır

Sabır, zorluklara karşı direnç gösterme, beklemeyi bilme ve azimle çaba gösterme erdemidir. Sosyal ilişkilerde hoşgörüyü, empatiyi ve öğrenme sürecine derin bir bağlılığı güçlendirir. Yaşamın zorlukları ve felaketler karşısında kişinin öfke ve isyan duygularına kapılmadan, şikâyet ve sitem etmeden sakin ve soğukkanlı kalabilmesi sabrın bir zaferidir. Bu bakımdan sabır olumsuz durum ya da olaylara karşı insanın dayanma ve mücadele etme gücü olarak isimlendirilir (Hökelekli, 2013, 117). Sabır, karakterin sürekliliğini sağlar; bireyin uzun vadeli hedeflerine ulaşmasında temel bir erdemdir. Sabırlı bireyler, duygusal dayanıklılığı yüksek, planlı ve kararlı davranışlar sergilerler.

Sabır aynı zamanda kişinin hem nefesine hem de dış koşullara karşı gösterdiği direncin ifadesidir. Tahammül etme kapasitesini de içeren sabır kişiyi öfke, acelecilik ve karamsarlıktan uzaklaştırarak onun içsel bir dengeye varmasına ve olgunluk kazanmasına yardımcı olur. Bilişsel açıdan uzun vadeli düşünme ve hedef belirlemeyi, duygusal açıdan hayal kırıklığına karşı tolerans geliştirmeyi ve ahlaki açıdan da olgunluk ve anlayış geliştirmeyi ifade eder.

Eğitim ve insan-ı kâmile ulaşma yolunda sabır, öğrenme azmi, kararlılık ve öz düzenleme becerilerinin gelişimine katkı sunar. Sabır, aynı zamanda duygusal olgunluğun bir göstergesidir. Bu bağlamda sabır, çile, tahammül etme gibi kavramlar tasavvufi geleneklerde önemsenen unsurlar arasında yer almıştır. Nitekim Alevilik-Bektaşilik içerisinde yer alan dört kapı kırk makamda marifet kapısının dördüncü

makamı sabır olarak zikredilmiştir (Yılmaz vd., 2015, 78). *Makâlât*'ta bu kavram muhafız metaforu ile anlatılır Buna göre kalbin sağ tarafında yedi kale olduğu ve bunların her birinde bir muhafız bulunduğu belirtilir. İşte bu muhafızlardan biri de sabırdır (Yılmaz vd., 2015, 85). Hacı Bektaş Veli, sabır makamına erişmeden kişinin muradına eremeyeceğini ifade ederek sabrın önemini dile getirir (Altınok, 2010, 89). Sözü edilen eserde kişinin kalbi bir eve benzetilerek, o evin dört kapısı olduğu ve bu kapıların sırasıyla ilim, yumuşak huyluluk, sabır ve şükür olduğu da ifade edilmektedir (Altınok, 2010, 113). *Erkânname I* isimli risalede nefsin mertebeleri arasında yer alan 'nefs-i mutmainne'nin on özelliği arasında sabır göze çarpmaktadır (Kaplan, 2014, 122).

Hz. Ali'nin sabrın temelini Allah'a güvenip dayanmak olduğu, sabredenin dilediği neticeye ulaşacağı, musibetlere sabretmenin iman hazinelerinden olduğu yönünde çok sayıda vecizesi bulunmaktadır (Hatip, 2007, 97). Aynı şekilde Kerbela anlatılarında ve maktel örneklerinde Hz. Hüseyin'in sabrı ve mücadelesi ön plana çıkmaktadır. Bu duruma örnek olarak Pir Sultan Abdal'ın şu dizeleri oldukça kıymetlidir: *Duymadın mı Şehid-i Kerbela'yı / Düşün Ehl-i Beyt'i sabret bakalım* (Özdemir, 2008, 237). Alevilik-Bektaşilikte yedi ulu ozandan biri kabul edilen Fuzûlî'nin *Hadikatü's-Sü'eda* isimli eserinde ise Hz. Yakup'un sabrından örneklikle şu dizelere yer verilmektedir: *Sabr kıl ile maksûdına sabr ehli yeter / Sebr iden sabr ile ser-rişte-i maksûd dutar*. Yani sabreden kişinin sabrıyla amacına ulaşacağı ifade edilmektedir (Bayoğlu, 1986, 54). Başka bir dizede ise, *Hicrânuña tahammül iden vasluñı bulur / Tûbâ li men müsâ'adeti's-sabru ve's-sebât* (Akyüz, 1958, 163) diyerek ayrılığa tahammül edenin vuslata ereceğini ve sabır ve sebatın yardım ettiği kişinin de bahtiyar olacağını ifade etmektedir.

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere, kendisi acı ama meyvesi tatlı olan sabır tasavvufi ve irfani geleneğe ve özellikle Alevilik-Bektaşilik literatüründe oldukça geniş bir yer ve karşılık bulmaktadır. Türk milletinin muhayyilesi ve düşünsel kodları da bu literatürün sözlü, yazılı ve sembolik yansımaları etrafında şekillenmektedir.

2.6. Saygı

Saygı, bireyin kendine, başkalarına ve toplumsal değerlere karşı farkındalık, nezaket ve ölçülülük içinde davranması olarak tanımlanabilir. Saygı, başta kişinin kendisi olmak üzere, tüm canlı ve cansız varlıklar, kutsal ve manevi değerlere karşı dikkatli ve özenli davranmaya sebep olan özel bir tutumdur (Hökelekli, 2013, 39). Öte yandan saygı, kişinin kendine, başkalarına ve çevresine değer verme bilincidir. Bu bilinç düzeyinde kendine saygı öz değer farkındalığını, başkalarına saygı empati, nezaket ve hoşgörüyü, doğaya ve topluma saygı ise çevre bilincinin gelişmesi ve kamu malına özen göstermeyi gerektirir.

Saygı kültürü, sosyal ilişkilerde demokratik iletişimin temelini oluşturur. Bu kültür sayesinde insanlar farklı düşüncelere, inançlara ve kimliklere açık olmayı; doğaya, kültürel mirasa ve kamu malına özen göstermeyi öğrenir. Bu açıdan saygı, toplumsal uyumun ve barışın da ön koşuludur; bireyler arası güveni besler. Saygı kültürü yerleşmiş kişiler, daha sağlıklı sosyal ilişkiler ve kapsayıcı toplumsal yapılar oluştururlar. Aile ve okul hayatında saygıyı öğrenen bir kişi tüm hayatı boyunca bu değeri gözeterek toplum nezdinde saygın bir şahsiyet niteliği kazanır.

Allah'a ve onun yeryüzündeki eserlerine saygılı olmak birçok tasavvufi geleneğe olduğu gibi Alevilik-Bektaşilik içerisinde de önemsenen unsurlar arasında yer alır. Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen güzel sözlerden '*İncinsen de incitme*' şiarı saygılı

olmanın gerekliliğine işaret etmektedir. Yine dört kapı kırk makam öğretisinde hakikat kapısının beşinci makamında mülkün mutlak sahibi Allah'ın huzurunda eğilip itibar bulmak şeklinde ifade edilirken Yaradan'a saygının önemine dikkat çekilmektedir (Yılmaz vd., 2015, 78). Hacı Bektaş Veli diğer bir bahiste hürmet edilmesi gereken kişileri sıralarken, anne-babanın yanında ulu kişiler ve âlimlere de yer vermektedir (Özkan & Bankır, 2010, 755). Dolayısıyla bütünsel olarak bakıldığında Hacı Bektaş Veli önce Allah'a sonra onun yarattıklarına (insan, doğa vs.), yani anne-baba, büyükler ve ilim adamlarına saygı duyulmasını öğütlemektedir. Ahmed Yesevî'nin hikmetlerinde geçen, '*Yetimi görerseniz, incitmeyiniz, / Garibi görerseniz, dağ etmeyiniz.*' dizeleri de saygının farklı bir ifade biçimi olarak görünmektedir (Bice, 2017, 117).

Cemlerde dedenin huzurunda diz çöküp oturmak, dedenin cemi başlatırken 'edep erkân, sükût-u lisan' diyerek taliplerini uyarması ise Alevilik-Bektaşılık içerisindeki saygı ilkesinin somut örneklerdendir. Ayrıca Alevilik-Bektaşılıkta vahdet-i vücud felsefesi ağır bastığından doğaya ve içindeki tüm canlılara özel bir saygı duyulmaktadır. Cümle varlığa duyulan saygı aslında insanın kendisine ve bütün varlığın sahibine duyduğu saygıdan başka bir şey değildir. Bu yüzden Yunus Emre '*Dağlar ile taşlar ile, çağırayım Mevlam seni / Seherlerde kuşlar ile, çağırayım Mevlam seni*' diyerek kendi varlığını bütün bir varlıkla ilişkilendirmekte ve varlığın esas sahibine yönelmektedir.

2.7. Sevgi

Sevgi, insanı insan yapan en temel duygulardan biridir. Bu duygu sayesinde insan kendisiyle, çevresiyle ve yaşamla olumlu, bağlayıcı ve duygusal ilişkiler kurar. TDK bu kavramı "insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu; muhabbet" (*TDK Güncel Türkçe Sözlük*, 28 Temmuz 2025) olarak tanımlamaktadır. Sevgi öğrenilmesi gereken bir değerdir ve insan sevmeyi sevgi dolu insanlardan öğrenir. Sevgi çokça söylendiği gibi, biraz "iyilik" biraz "emek"tir. Sevgi değerinin kazanılmasıyla insanlar çevresine duyarlı, hoşgörülü, paylaşımcı ve merhametli kişilikler haline gelir.

Sevgi, insanın psikolojik dayanıklılığını ve toplumsal aidiyetini besleyen temel bir duygudur. Sevgi sayesinde insanlar bütün bir varlık âlemi ile bağ kurarak onlarla bütünleşir. Sevgi dolu insanlar birbiriyle doğrudan ve dolaylı ilişkiler kurarlar. Sevgi temelli bir eğitim, merhametli, paylaşımcı ve topluma bağlı bireylerin yetişmesini sağlar. Bir insanı sevmekle başlar her şey. Aile sevgiyle kurulur; sevginin yüceltiği aile sarsılmaz bir kale gibidir, hiçbir sarsıntı onu yıkamaz. Sevgiyle donanmış aileler birbirine kenetlenir, sevinci ve kederi paylaşır; böylesi bir toplum her türlü değerlerin hayat bulacağı bir iklim ve muhit oluşturur; her birimiz bu iklim ve muhit içerisinde nefes alıp veririz. Bu açıdan sevgi, toplumda birlik ve beraberliği destekleyen bir sosyal bağ işlevi görür. Güçlü sosyal temellerin atılması ve sosyal dokunun kuvvetlenmesi için sevgi ve saygının hüküm sürdüğü bir dünya için biraz "iyilik" biraz "emek" yeterlidir.

Sevgi söz konusu olduğunda inanç ve kültür tarihimizde sayısız örneklerle karşılaşırız. Esasen bizim medeniyetimiz bir "sevgi medeniyeti"dir. Sevginin en zarif ve en ölçülü hali kalıcı ve köklü bir şekilde mimarimize, musikimize, kültürümüze, inanç ve değerler alanımıza yansıtılmıştır. Örneğin Yunus Emre, '*Ben gelmedim dâviyüçün, benim işim seviyüçün / Dostun evi gönüllerdir, gönüller yapmaya geldim*' sözüyle bir sevgi dili inşa eder. 'Yaradılanı severiz, Yaradan'dan ötürü' şiarı ve vahdet-i vücud anlayışı da insan ve doğa sevgisinin bir yansıması olarak görülebilir. Zira bu anlayış dâhilinde âlemde var olan her şey Tanrı'nın eseri, onun bir tecellisi olarak

görülür. Gönlü bir dağa benzeten Neşet Ertaş gönülden gönüle bir gizli yol bulur ve aynı sevgi dilini yeniden kurar. Nihai olarak kâmil insan yetiştirmeyi hedefleyen Alevi-Bektaşî öğretisinde de insan-ı kâmil olmanın yolu sevgiden geçer. Hacı Bektaş Veli *Makâlât-ı Gaybiyye ve Kelimât-ı Ayniyye* isimli eserinde Hz. Ali'ye atıfla, onun 'Allah'ın emrine boyun eğin ve yarattıklarına sevgi gösterin' buyruğuna işaret ederek Allah'a yaklaşmanın ancak yaratılanlara sevgi göstermekle mümkün olduğunu ima eder. Aynı şekilde bir dervişin şeytandan ve nefsinden kurtulabilmesi için sevgi şarabını içip sevgi sarayına girmesi gerektiğinin de altını çizer (Aytaş, 2010, 371).

Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen özlü sözler arasında, 'Yolumuz ilim, irfan ve insanlık sevgisi üzerine kurulmuştur' ve 'Sevgi ve acıma, insanlık; hiddet ve şehvet ise hayvanlık vasfıdır' sözleri yer almaktadır. Pir Sultan Abdal'ın bir şiirinde de konu ile ilgili şu dizeler yer alır: *Can dediler pir dediler / Geç otur meydan dediler / Yolumuz sevgi yoludur / Sen de serin koy dediler* (Özdemir, 2008, 150). Hoca Ahmed Yesevî ise ilahî aşka ve sevgiye eserlerinde sıkça yer vermektedir. Şu sözler ona aittir: *Sevgiliyi bulayım desen seherde kalk, / Aşıkların meclisine özünü vur* (Bice, 2017, 161).

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bir "sevgi medeniyeti"nin mensupları olarak geçmişten bugüne süregelen devasa bir sevgi literatürüne, tecrübe ve yaşam zenginliğine sahibiz. Bu konuda çok canlı ve her daim yeni olan örneklerimiz vardır. Nitekim yukarıda verilen örnekler de gösteriyor ki, sevgi Alevilik-Bektaşîlik literatüründe belirgin kavramlardan biridir. Alevilik bu inanç ve kültüre kattığı renk ve tonlarla sevgi medeniyetimizin merkezinde yer alır. Çünkü Alevilik cümle âleme can gözüyle bakar; insana, eşyaya, doğaya ve hâsılı tüm varlığa dost olunmadan Alevi olunamaz.

2.8. Sorumluluk

Sorumluluk, bireyin kendi eylemlerinin sonuçlarını üstlenmesi ve topluma karşı yükümlülüklerini yerine getirmesi anlamına gelir. TDK bu kavramı, "kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi; sorum, mesuliyet, uhde" (*TDK Güncel Türkçe Sözlük*, 28 Temmuz 2025) kelimeleriyle tanımlar. Sorumluluk kısaca, kişinin kendisine emanet edilen ya da emanet aldığı işin arzu edilen nitelik ve nicelikte gereğini yerine getirerek sonuçlarını üstlenmesi olarak tanımlanabilir (Hökelekli, 2013, 57). Sorumluluk yahut eskilerin deyişiyle mesuliyet duygusu zihni bir farkındalık, bir bilinç durumudur ve kişisel, sosyal ve ahlaki boyutları vardır. Sorumluluk kişisel anlamda öz denetim ve görev bilincine, toplumsal anlamda vatandaşlık ve çevre bilincine, ahlaki anlamda ise vicdani farkındalık ve belirli bir idrak düzeyine işaret eder. Sorumluluk sahibi kişiler özgüvenli, güvenilir ve üretken yurttaşlara dönüşürler. Nitekim toplumların sürdürülebilirliği, sorumluluk bilincine sahip kişilerin varlığıyla mümkündür.

Sorumluluk, gerek özel gerekse sosyal yaşamda düzen, görev bilinci ve liderlik davranışlarını destekler. Kişi bu yeti sayesinde toplumsal yaşamda aktif bir özne hâline gelir. Sorumluluk duygusu gelişmiş insanların hayatta daha başarılı olduğu ve yükümlülüğünü yerine getirmenin verdiği huzurla daha mutlu bir yaşam sürdürdükleri görülür. İslam inancında insanın varoluşu sorumluluk kavramı ile ilişkilendirilir. İnsanın yaratılışı konusunda Allah'ın emanetinin insana verildiği, yani varoluş sorumluluğunun insana yüklendiği belirtilmektedir.

İnsanın kendine ve Allah'a karşı yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda Hz. Ali'den rivayet edilen şu ifadeler oldukça dikkat çekicidir: 'Nefsini hesaba çeken, kazanır; ondan gafil kalan ise kaybeder. Siz sınanmadasınız burada; yaptıklarınızın

hesabını vereceksiniz orada' (Hatip, 2007, 71). Hacı Bektaş Veli, eserlerinde daima dinî ve toplumsal sorumlulukları dile getirir ve bu sorumlulukları yerine getirmenin önemine işaret eder. *Makalât*'ta açıkça zikredilmemiş olmakla birlikte, bütüncül bir bakış açısıyla baktığımızda dört kapı kırk makam öğretisi insanın kendi özüne, topluma ve Allah'a karşı sorumluluklarını özetler mahiyettedir. Alevî inanç ve ritüellerinde ve cemlerde görev alan hizmet sahiplerinin üstlendiği roller toplumsal sorumluluğun somutlaşmasından başka bir şey değildir. Nitekim on iki hizmet sahipleri, kendilerine verilen sorumluluğu kutsal bir vazife olarak görür.

Alevilikte sorumluluk duygusunun en üst düzeyde temsil edildiği dinî kurumlardan biri de musahipliktir. Zira dede, musahip ilan ettiği kişileri birbirine emanet ederek birbirlerinin davranışlarından sorumlu olduğunu ve bu konuda son derece dikkatli olmaları gerektiğini öğütler. Yine cemlerde dedenin cemi başlatmadan önce, ceme gelen taliplerden rızalık alması da sorumluluk duygusunu pekiştiren unsurlardandır. Dolayısıyla sorumluluk kök değeri Alevilik-Bektaşılık ritüellerinde ve günlük yaşam içerisinde canlı bir değer olarak yaşatılmaktadır. Sorumluluk kök değerinin toplumsal karşılık bulması bakımından Alevilik somut bir örnek sunmaktadır.

2.9. Vatanserverlik

Vatan bir insanın doğduğu, büyüdüğü, kendini bulduğu, aşına olduğu, sevdiği ve benimsediği, bağlandığı ve orasıyla kimlik kazandığı bir yerdir. Bu yüzden "ana" kavramıyla ilişkilendirilir ve "anavatan" olarak ifade edilir. Vatanserverlik ise ana yurdu, ata yurdu olan bu yeri sevmek ve korumaktır. Bu çerçevede vatanserverlik, insanın doğup büyüdüğü ülkesine, milletine ve kültürüne karşı duyduğu aidiyet, sevgi ve hizmet etme isteği olarak tanımlanabilir. Vatanserverliğin duygusal boyutu aidiyet ve sevgi; bilişsel boyutu tarih, kültür ve kimlik bilinci; davranışsal boyutu ise ülkesine hizmet etme arzudur.

Vatanserverlik his ve fikriyatı milli birlik-beraberlik ve istikbalimiz açısından oldukça önemlidir. Yurdunu, milletini büyük bir tutku ile seven, bu uğurda her türlü fedakârlığa katlanan kimse vatanserver ya da vatanperver olarak isimlendirilir (*TDK Güncel Türkçe Sözlük*, 28 Temmuz 2025). Bu hissiyat ve fikir çocuklara ve gençlere küçük yaşlardan itibaren aşılması gereken bir değerdir. Vatanserver bir kişi, ülkesinin sahip olduğu tarihî ve kültürel değerleri muhafaza ederek gelecek nesillere aktarma hususunda toplumsal bir rol üstlenir. Çünkü vatanserverlik tüm vatandaşlara hem geçmişin mirasını koruma hem de geleceği inşa etme sorumluluğu yükler. Diğer taraftan vatanserverlik, toplumun dayanışma ruhunu ve tarihsel sürekliliğini sağlar; ulusal bilinç ve ortak değerler üzerinden toplumsal bir birlik inşa eder.

İslam tarihi ve kültürü içerisinde mekân, muhit ve insan birlikte düşünülür. Mekân insanın doğup büyüdüğü, muhit kendini bulduğu yerdir. Bu yüzden genellikle ilim adamları, sanatkârlar ve siyasetçiler doğdukları yahut meşhur oldukları yerlere nispetle anılırlar. Mekân, memleket yahut vatan bu bakımdan kimliğin bir parçası olarak görülür. İnsanın başını özgürce göğe kaldıramadığı, inanç, kültür ve değerlerini yaşayamadığı bir yer vatan olmaktan çıkmıştır. Dolayısıyla özgürce var olabilmek ve çocuklarımıza özgürce yaşayacakları bir yer bırakmak için bir vatana ihtiyaç vardır. Bu vatana korumak ise can vermeyi gerektiren bir meseledir. Orhan Şaik Gökyay *Bu Vatan Kimin?* adlı şiirinde vatan duygusunu ve vatanın hangi fedakârlıklarla vatan olduğunu şu sözlerle dile getirir: *Her taşı yakut olan bu vatan / Can verme sırrına erenlerindir.*

Pir-i Türkistan Ahmed Yesevî'nin vatanseverlik duygusunu hikmetlerinde dile getirerek milli birlik ve beraberliğe vurgu yaptığı görülmektedir. *Doğduğum yer o kutlu Türkistân'dan, / Bağırma taşı vurup geldim ben işte* (Bice, 2017, 84). Hacı Bektaş Veli'nin 'eline, diline, beline sahip ol' sözü genel anlamda hırsızlık yapılmaması, kötü söz söylenmemesi ve zina edilmemesi manasını ifade etmekle birlikte, el kelimesinin ili, yani devleti, dil kelimesinin Türkçe'yi, bel kelimesinin ise toprağı ya da kara parçasını temsil ettiği yönünde yorumlar da mevcuttur (Şahin, 16 Ağustos 2025). Buradan hareketle Hacı Bektaş Veli'nin Anadolu'da muhatap olduğu Türkmen kitlelere vatan ve millet sevgisi kazandırmaya çalıştığı ifade edilebilir. *Nehc'ül Belâga*'da Hz. Ali'nin bir hutbesinden sunulan kesitte, 'Yurdunuzdan başka hangi yurttan düşmanı kovacaksınız?' ibaresi onun vatanperverliğinin göstergesidir (Gölpınarlı, 2012, 252). Görülüyor ki, vatan fikri ve hissiyatı Alevilik literatüründe de geniş bir şekilde yer almakta, vatan duygusu bir bakıma varoluşsal ve dinî bir mesele olarak ele alınmaktadır.

2.10. Yardımseverlik

Yardımseverlik, başkalarının ihtiyaçlarına duyarlılık gösterme, karşılık beklemeden destek olma davranışdır. İhtiyaç sahibi kimselere iyilik ve ihşanda bulunan kişiler yardımsever olarak isimlendirilir. Yardımsever kişiler paylaşımcı, empatik ve dayanışmacı toplumların temelini oluşturur. Yardımseverlik, toplumsal bağların güçlenmesini ve bireyler arasında güvenin oluşmasını destekler; birlik-beraberlik ve dayanışmayı tesis eder. Yardımseverlik aynı zamanda merhametli olmayı, iş birliği yapmayı ve paylaşımı gerektirir.

Yardımseverliği empatik, ahlaki ve toplumsal olmak üzere üç boyutta değerlendirmek mümkündür. Empatik boyutta insan başkalarının duygularını anlar; ahlaki boyutta diğerkâmlık (özgecilik), vicdan ve merhamet hisleri gelişir; toplumsal boyut ise gönüllülük, dayanışma ve paylaşım tekabül eder. Yardımseverlik bu açıdan toplumsal dayanışma kültürünün de temelini oluşturur. Toplumsal hayatta bu değer sosyal sorumluluk projeleriyle somutlaştırılır. Böylece birey, toplumsal dayanışma kültürüne aktif olarak katılır.

Hoca Ahmed Yesevî '*Garib, fakir, yetimleri her kim sorar, / Râzı olur o kulundan Rahîm Allah.*' (Bice, 2017, 46) diyerek ihtiyaç sahiplerine yardım etmenin Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olacağını dile getirir. Hacı Bektaş Veli ise dört kapı kırk makam öğretilerinde çeşitli vesilelerle yardımseverliğin önemine işaret eder ve dayanışmanın önemini vurgular. Örneğin tarikat kapısının beşinci makamında hizmet etmeyi, marifet kapısının altıncı makamında cömertliği, hakikat kapısının üçüncü makamında elinden geleni men etmemeyi yani elinden gelen iyiliğin yapılması gerektiğini ifade eder (Yılmaz vd., 2015, 77-78). *Makâlât-ı Gaybîyye ve Kelimât-ı Aynîyye* ve *Erkânâme 1* adlı eserlerde nefis-i mühlîmenin on makamı arasında iyilik, cömertlik ve ihşan zikredilmektedir (Aytaş, 2010, 411; Kaplan, 2014, 122). Benzer biçimde Hz. Ali'ye atfedilen güzel sözlerde iyilik ve ihşanın önemine dikkat çekilerek şu ifadeler yer verilmektedir. 'İyilik etmekten kaçınma çünkü o, ekimin en güzeli ve kulluğun en yücesidir.' Başka bir vecizede ise 'Az konuşmakla, heybet meydana gelir. İnsafla, sevenler çoğalır. İyilik etmekle değerler büyür' buyrulur. Bu söz de kök bir değer olarak yardımseverliğin değerler eğitimi açısından ne kadar belirleyici bir rol oynadığını açıkça gösterir (Hatip, 2007, 115).

Adap-erkân boyutunda ise cemlerde lokma paylaşımı ve imece kültürü, yardımseverliğin en somut göstergesidir. Zira cem evi ya da meydan evi toplumsal birlik ve beraberliğin sağlandığı, dayanışmanın temin edildiği, problemlerin ortak çözüme kavuşturulduğu ve diğer bazı hizmetlerin yapıldığı mekândır (Rençber, 2018, 34). Aynı şekilde musahip ilan edilen kişilerden birinin yardıma ihtiyacı olduğunda diğerinin yardıma koşması, varını yoğunu musahip kardeşi ile paylaşması Alevilik içerisinde yardımseverlik duygusunu pekiştiren güzel uygulamalar arasındadır. Yardımlaşma ve kardeşlik duygusunun canlı bir örneği olan bu uygulamalar Alevilik-Bektaşilik kültürünün ve ceme erkânının bu değerlerin somutlaşmasında destekleyici bir rol üstlenebileceğini ilham etmektedir.

Sonuç

Alevilik-Bektaşilik tarihsel süreç içerisinde bir inanç geleneği ya da tasavvufi bir yorum olmakla birlikte ahlaki ilkeleri, toplumsal ve kültürel değerleri aktaran aktüel bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Alevilik-Bektaşiliğin yazılı kaynaklarında, sözlü geleneğinde, dinî kurumlarında ve günlük pratiklerinde değerlerin içselleştirilmeye ve pekiştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı 2017 yılında yaptığı güncelleme ile değerler eğitiminin kapsamını somutlaştırarak on kök değer belirlemiş ve bu değerlerin müfredat dâhilinde tüm düzeylerde uygulanmasını sağlamıştır. Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik şeklinde belirlenen bu değerler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde; kök değerlerin Alevilik-Bektaşilikte yansıtılan değerlerle büyük ölçüde örtüştüğü, gelecek kuşaklara aktarımı noktasında Alevilik-Bektaşiliğin güçlü bir potansiyel taşıdığı ve dikkate değer bir rol üstlendiği görülmektedir. Zira Alevilik-Bektaşiliğin başta Anadolu olmak üzere geniş bir coğrafyaya yayılmasında bünyesinde barındırdığı bu değerlerin önemli katkısı vardır. Örneklerde de ifade edildiği gibi, kök değerler bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve düşünsel açıdan Alevilik-Bektaşilikte toplumsal, ahlaki ve kültürel boyutlarıyla yer almaktadır. Bu değerlerin Alevilik-Bektaşilik içerisindeki somut örnekleri ile müfredata eklenmesi hem öğrencilerin kültürel aidiyet bilincini güçlendirecek hem de evrensel değerleri yerel ve ulusal bir zeminde ifade etme imkânı olacaktır. Böylelikle ülkemizin çok kültürlü yapısı içerisinde, kök değerler ışığında sevgi, saygı ve hoşgörü tohumları yeşerecektir. Bu bağlamda, ders kitaplarında Alevi-Bektaşi deyiş, nefes ve menkıbelerine daha geniş yer verilmesi, Hacı Bektaş Veli, Pir Sultan Abdal gibi yol büyüklerinin daha çok tanıtılması MEB'in kök değerlerinin yerleşmesi ve yaşatılması açısından büyük bir destek sağlayacaktır. Sonuç olarak, Alevilik-Bektaşilik kültürel miras ve kök değerlerin aktarılması bakımından büyük bir imkânı sahiptir. Bu, aynı zamanda ülkemizin birlik ve beraberliği, toplumsal uzlaşa, barış ve dayanışma ve Türkiye temel paydasında buluşma açısından olumlu katkılar sağlayacaktır. Eğitsel, toplumsal ve bilimsel açıdan önemli gördüğümüz bu çalışma hâlihazırda yapılan ve daha sonra yapılacak olan çalışmalara da felsefi bir muhteva ve derinlik kazandıracaktır.

Kaynaklar

- Akyüz, Kenan vd. *Fuzûlî Divanı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1958.
- Altınok, Baki Yaşa. “Fevâid”. *Hacı Bektaş Velî Külliyyatı*. ed. Gıyasettin Aytaş. 19-167. Ankara: Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Yayınları, 2010.
- Aytaş, Gıyasettin. “Makâlât-ı Gaybiyye ve Kelimât-ı Ayniyye”. *Hacı Bektaş Velî Külliyyatı*. ed. Gıyasettin Aytaş. 329-469. Ankara: Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Yayınları, 2010.
- Bice, Hayati. “Hikmetler”. *Dîvân-ı Hikmet*. ed. Mustafa Tatçı. 43-488. Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2017.
- Çağrı, Mustafa. “Dostluk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 14 Ağustos 2025. <https://islamansiklopedisi.org.tr/dostluk>
- Dilmaç, Bülent. “Değerler Eğitimi”. *TÜBİTAK Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. Erişim 28 Temmuz 2025. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/degerler_egitimi
- Erenler Bahçesi (Hadikatü's-Sü'edâ)*. haz. Servet Bayoğlu. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986.
- Erkânâme 1*. haz. Doğan Kaplan. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2014.
- Hadikatü's-Sü'eda*. haz. Şeyma Güngör. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.
- Hatip, Abdulaziz. *İlmin Kapısı Hz. Ali'den Altın Sözler*. İstanbul: Horasan Yayınları, 2007.
- Hız. Ali Diyor ki*. haz. Mehmet Âkif Ersoy. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2022.
- Hökelekli, Hayati. *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsanı Değerler*. İstanbul: Dem Yayınları, 2013.
- Kaplan, Doğan. İncinsen de İncitme. İstanbul: Server Yay, 2. Basım, 2024.
- Kaymakcan, Recep. “Değerler”. *TÜBİTAK Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. Erişim 15 Ağustos 2025. <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/degerler>
- Makâlât*. haz. Ali Yılmaz vd. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2015.
- Millî Eğitim Temel Kanunu. Türkiye: Millî Eğitim Bakanlığı, 1973. Erişim 11 Ağustos 2025. <https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Nehc'ül Belâga*. haz. Abdülbâki Gölpınarlı. İstanbul: Derin Yayınları, 2012.
- Özdemir, Ahmet. *Pîr Sultan Abdal*. İstanbul: Sivas Platformu Yayınları, 2008.
- Özkan, Ömer & Bankır, Malik. “Makâlât”. *Hacı Bektaş Velî Külliyyatı*. ed. Gıyasettin Aytaş. 472-767. Ankara: Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi Yayınları, 2010.
- Rençber, Fevzi. *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilikte Cem ve Cem Evleri*. Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2018.
- Schwartz, Shalom. H. “Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values?”. *Journal of Social Issues* 50/4 (1994), 19-45. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x>.
- Şahin, Haşim. Hacı Bektaş Velî Ne Demek İstedi?. *Youtube*. Yayın Tarihi 16 Ağustos 2025. <https://www.youtube.com/shorts/4k8qVgJIWY>
- TDK Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim 28 Temmuz 2025. <https://sozluk.gov.tr/>
- Yaman, Ertuğrul. *Değerler Eğitimi Eğitimde Yeni Ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2012.

Extended Abstract

Values constitute one of the most essential components shaping the moral, cultural and social identity of individuals and societies. The transmission of values plays a central role in the cultural continuity of societies, the shaping of social norms, and the moral development of individuals. In contemporary educational sciences, value education is conceptualized as a pedagogical process through which students internalize socially approved ethical attitudes and behaviors, thereby contributing to both personal development and social cohesion. In Turkey, the Ministry of National Education (MEB) has defined ten core values -justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, and benevolence- in its revised curricula since 2017, with the aim of strengthening students' ethical, moral, social awareness and civic responsibility while maintaining a meaningful connection to their cultural heritage. This study investigates the relationship between these core values and the long-standing traditions of Alevism-Bektashism, which has historically functioned not only as a faith system but also as a cultural and ethical framework deeply rooted in Anatolian society. By employing a qualitative research approach based on document analysis, the research examines both MEB documents and classical Alevi-Bektashi texts such as *Makâlât*, *Fevâid*, oral narratives, hymns (nefes), and ritual practices.

The findings reveal that the values emphasized in Alevism-Bektashism strongly overlap with MEB's educational framework. For example, the principle 'eline, diline, beline sahip ol' promotes honesty, self-discipline, and social responsibility. The institution of musahiplik (spiritual brotherhood) embodies lifelong solidarity, loyalty, and mutual accountability, thereby reflecting the values of friendship and responsibility. Similarly, cem rituals encourage justice and equality by emphasizing consensus (rıza) and fair distribution of communal resources. The moral teachings of Hacı Bektaş Veli, Pir Sultan Abdal, and other spiritual figures often highlight patience, tolerance, and love as essential virtues, echoing MEB's vision of value-oriented education.

The study also underscores that Alevism-Bektashism is not limited to abstract ethical discourse but provides concrete practices and lived experiences that support the internalization of values. Rituals, oral traditions, and communal institutions ensure that values are not merely taught but embodied and practiced in daily life. In this respect, Alevism-Bektashism offers a comprehensive cultural repository that can strengthen students' sense of belonging, identity, and respect for diversity when integrated into contemporary educational programs.

Furthermore, the integration of Alevism-Bektashism into values education serves multiple pedagogical and sociocultural purposes. On the one hand, it enriches the curriculum with indigenous cultural elements, thereby making the learning of values more meaningful and relatable. On the other hand, it contributes to the preservation of intangible cultural heritage by transmitting centuries-old wisdom to younger generations. Such integration has the potential to bridge national and universal dimensions of values, nurturing both civic responsibility and intercultural dialogue in a multicultural society.

The research concludes that Alevism-Bektashism represents a vital cultural and spiritual tradition that can significantly contribute to values education in Turkey. Incorporating Alevi-Bektashi narratives, hymns, and moral concepts into school textbooks, elective courses, and extracurricular activities will not only strengthen cultural identity and social cohesion but also promote universal virtues such as equality, justice, and compassion. By linking modern educational goals with traditional wisdom, this study suggests a model of value transmission that is both pedagogically effective and culturally sustainable.

